

יגד

(Szeged). עיר בדרום הונגריה. יהודים ישבו בה במאה ה-16, וישיבה רצופה שלהם החלה ב-1781. ב-1803 נבנה בס' בית-כנסת ראשון, וב-1905 הקימה הקהילה הניאולוגית (בין השמרנים לרפורמים) את בית-הכנסת המפואר שלה, שכיום הוא מבנה לאומי שמור. ב-1850-1875 היה הרב ליאופולד לף (לעף), ממתווי דרכה של יהדות הונגריה, רב בס'. ב-1920 ישבו בס' כ-7,000 יהודים, אחר-כך ירד מספרם, ובעת כיבוש הונגריה בידי הגרמנים ב-19 במרס 1944 ישבו בס' 4,161 יהודים, ועוד אלפי יהודים היו ביישובים קטנים יותר בסביבות ס'.

כדי להקל את שילוח יהודי הונגריה להשמדה השתמשו הנאצים מבחינה ארגונית בחלוקתה של הארץ לשישה מחוזות ז'נדרמריה. איזור ס' היה אחד מששת המחוזות הללו. במאי 1944 רוכזו יהודי ס' בדירי חזירים ברחוב דורוז'מה (Dorozsma). ההגמון אנדרה המוש מחה על כך, וכתוצאה מכך הוקם גטו ברובע היהודי שבעיר, וכלל את בית-הכנסת ואת רחובות מרגיט (Margit), קורונה (Korona) ובוש פטר (Bus Peter). הוקמו 'מועצת יהודים' (Zsido Tanacs), בראשותו של ד"ר רוברט פאפ, ומשטרת גטו בת 40 שוטרים בראשותו של שנדור גרלה.

ב-16-17 ביוני 1944 חוסל הגטו ויהודי ס' נשלחו למגרש הספורט ומפעל הלבנים רוקוש (Rokus), כעשרה ק"מ מדרום מערב לס'. שם ריכזה המשטרה ההונגרית 8,612 יהודים, כמחציתם מיישובי הסביבה, והם סבלו מתנאים איומים. ב-25-28 ביוני יצאו משלוחי יהודים לאושוויץ מתחנת הרכבת של רוקוש. בין הנספים היה גם הרב עמנואל לף בן ה-90, הבוטנאי והבלשן, שהיה רב הקהילה הניאולוגית, חבר הבית-העליון של הפרלמנט ההונגרי ובנו של לאופולד לף. עד 30 ביוני 1944 גורשו מאיזור ס' 41,499 יהודים, והוא נחשב ל'נקי מיהודים'.

בין היהודים ששולחו למחנה שטרסהוף היו 5,739 יהודים מס' ואיזורה. הם הועסקו בעיקר בעבודות חקלאיות, ו-70% מהם שרדו. מיהודי העיר ס' עצמה שרדו בתום המלחמה 2,124 נפש.